

УДК378:37.014.54:316.61

DOI: 10.35619/iiu.v1i23.728

Наталія КОЛЯДА

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
координаторка дуальної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна,
ORCID: 0000-0001-7743-7831
e-mail: koliada_n@ukr.net

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

Анотація. У статті здійснено узагальнення теорії і практики дуальної форми здобуття вищої освіти як засобу професійної соціалізації молоді.

З метою визначення ролі дуальної освіти у процесі професійної соціалізації особистості, у покращенні професійної підготовки фахівців автором охарактеризовано сутність понять «соціалізація», «професійна соціалізація».

Встановлено, що питання професійної соціалізації молоді є надважливим у контексті актуалізації проблеми розвитку ринку праці в цілому та зайнятості молоді зокрема. Тому, зважаючи на результати проведеного дослідження, акцентовано на запропоновані теоретиками і практиками пропозиції щодо впровадження системи заходів, що можуть істотно скоротити рівень безробіття серед молоді. З-поміж інших – пошук та впровадження ефективних форм, методів та засобів з метою підвищення рівня оволодіння випускниками фаховими компетенціями відповідно до очікувань роботодавців. Сьогодні заклади вищої освіти розширюють співпрацю як з українськими, так і з міжнародними компаніями, поступово впроваджують дуальну освіту, організовують різні заходи спільно зі стейкхолдерами та залучають їх до розробки освітніх програм.

Нині практика дуальної освіти набуває обертів як у теоретико-практичному, так і організаційно-методичному вимірах. Порівняно з першим досвідом впровадження освітніх програм за дуальною формою освіти в Україні, урегульовано нормативне забезпечення, за результатами пілотних експериментів запропоновано методичні орієнтири, створено ресурси, що містять цінні матеріали з питань дуальної освіти.

На сучасному етапі розвитку системи освіти України набуває актуальності та життєвої необхідності реалізація дуальної освіти як перспективної форми здобуття вищої освіти, що спрямована на підвищення якості підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності в цілому та підвищення рівня професійної соціалізації зокрема. Аспекти на виконання означених вище завдань є предметом подальших досліджень, теоретико-практичних та організаційно-методичних пошуків ефективних моделей дуальної форми здобуття вищої освіти як засобу професійної соціалізації молоді.

Ключові слова: соціалізація, професійна соціалізація, молодь, дуальна форма здобуття вищої освіти, заклади вищої освіти, роботодавці, професійна підготовка, практична підготовка фахівців, освітні програми.

Постановка проблеми. Важливим аспектом розвитку системи освіти є питання успішної професійної соціалізації молоді як інтелектуального потенціалу країни, як єдиного джерела поповнення трудових ресурсів. Однак в умовах нестачі кваліфікованих кадрів, а професійна підготовка не відповідає запитам роботодавців, потребує актуалізації завдання пошуку сучасних та ефективних технологій і моделей поєднання навчання з практичною підготовкою фахівців, які за рівнем професійної компетентності відповідають викликам сучасного ринку праці.

Відповіддю на таке важливе завдання суспільства в цілому та системи освіти зокрема є дуальна освіта – спосіб здобуття освіти здобувачами, що передбачає поєднання навчання в закладі освіти з навчанням на робочому місці, за словами заступника міністра освіти і науки України М. Трофименка сьогодні дуальна освіта – це не чергова реформа, а «справжня зміна того, як ми готуємо людей для роботи... Бо дуальна модель розв’язує три головні проблеми в підготовці кадрів: по-перше, скорочує час адаптації випускника до конкретного робочого місця – людина працює з вашим обладнанням і вашими стандартами вже під час навчання; по-друге, зменшує витрати на первинне навчання, фактично переносючи частину «онбордингу» в освітній процес; по-третє, допомагає утримати талановитих людей у регіонах – коли університет і компанія працюють разом, таланти мають мотивацію залишатися, а не шукати перший досвід за кордоном» (Чому дуальна освіта – рішення для бізнесу).

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Сутність та особливості процесу соціалізації, професійної соціалізації особистості розкрито у працях українських на зарубіжних науковців (О. Безпалько, А. Капська, Л. Лескова, М. Лукашевич, В. Радул та ін.) (Безпалько, 2023; Енциклопедія освіти, 2008; Лескова, 2015; Радул, 2011).

Особливості дуальної форми здобуття освіти та її роль у справі професійного становлення особистості майбутнього фахівця презентовано у дослідженнях А. Гайдаржи, О. Голікової, О. Діденка, Р. Савчука, Т. Семигіної, та ін. (Гайдаржи, Лаврик, Бурдун, 2025; Голікова, Козлов, Савчук, 2025; Діденко, 2023; Савчук, 2024; Семигіна, Т., Карагодіна, 2020).

Мета статті – узагальнення теорії і практики дуальної форми здобуття вищої освіти як засобу професійної соціалізації молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою визначення ролі дуальної освіти у процесі професійної соціалізації особистості, у покращенні професійної підготовки фахівців охарактеризуємо насамперед сутність понять «соціалізація», «професійна соціалізація».

З-поміж широкого спектру визначень поняття «соціалізація» виокремлюємо такі:

«процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини зі стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах» (Безпалько, 2003, с. 23);

«взаємозумовлений процес взаємодії людини і соціального середовища, який передбачає її включення до системи суспільних відносин шляхом засвоєння соціального досвіду, і самостійного відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна, неповторна особистість» (Капська, 2008);

«процес становлення особистості як суспільної істоти, під час якого складаються різноманітні зв'язки особистості із суспільством, засвоюються орієнтації, цінності, норми, відбувається розвиток особистісних властивостей, формуються активність та цілісність особистості, набувається соціальний досвід, що нагромаджений людством за весь період розвитку» (Лукашевич, 2008);

«двосторонній взаємозумовлений процес взаємодії людини й соціального середовища, засвоєння та активного відтворення людиною соціокультурного досвіду (знань, цінностей, норм, традицій, зразків поведінки, визнаних у суспільстві), внаслідок чого відбувається її становлення та розвиток як соціального індивіда» (Петрочко, Спіріна, 2021 с. 934);

відповідно до змісту соціалізаційного процесу розрізняють пізнавальну, професійну, правову, трудову, політичну, економічну та інші типи соціалізації (Безпалько, 2003, с.18).

Поняття професійної соціалізації розглядають у двох значеннях:

широкому – професійна соціалізація як процес розвитку адаптаційно-інтегративних характеристик особистості (складова соціалізаційного процесу). При цьому він формує потенціал успішного залучення індивіда у процес трудової діяльності та підтримка високого рівня професійної мобільності протягом усього життя ;

вузькому – професійна соціалізація може розглядатися у межах певної соціально-професійної групи і мати визначену професійну направленість. Соціальна сутність процесу професійної соціалізації полягає у ґрунтовному засвоєнні соціальних принципів функціонування професійної спільноти, які стають, таким чином, структурними елементами особистості спеціаліста (Лескова, 2015, с. 5–6).

На думку дослідників, професійна соціалізація здійснюється як цілеспрямовано у процесі навчання, так і спонтанно у взаєминах людей, котрі належать до однієї професійної спільноти, у формальній і неформальній обстановці (під час спілкування, що є необхідним елементом основного процесу соціалізації особистості, вплив якого не припиняється із закінченням трудової діяльності, але накладає відбиток на все свідоме життя людини). Оскільки сучасний спеціаліст – це «не той, хто володіє багажем спеціальних знань, а той, хто вміє ці знання застосовувати і, що ще важливіше, він повинен вміти приймати відповідальні рішення, проявляти ініціативу, володіти навичками управління інформацією та бути толерантним до культурних відмінностей» (Лескова, 2015, с. 6).

В. Радул під професійною соціалізацією особистості розуміє «процес її адаптації до умов та особливостей професійного становлення. Професійна соціалізація особистості визначається інтенсивністю, глибиною та розмаїттям взаємозв'язків... У процесі професійної соціалізації найбільше зазнають змін такі параметри самоактуалізації, як контактність, креативність, гнучкість – усі мають тенденцію до зниження. Крім того, знижується й показник шкали підтримки, що свідчить про посилення залежності, конформності, спрямованості на інших, орієнтації на соціальні норми. Тобто професійна соціалізація має свою специфіку, яка виявляється перш за все у зниженні самоактуалізації й посиленні про соціальності» (Радул, 2011, с. 68).

Питання професійної соціалізації молоді є надважливим у контексті актуалізації проблеми розвитку ринку праці в цілому та зайнятості молоді зокрема. Оскільки соціальні, економічні, суспільно-політичні, демографічні та інші фактори постійно впливають на зміну рівня зайнятості та можливості працевлаштування населення: «Молодь є особливим сегментом ринку праці, оскільки в молодому віці працівник є високо мобільним, відкритим до змін, є активним шукачем роботи, високо мотивованим на отримання власного доходу, втім йому не вистачає професійного досвіду, що помітно знижує його конкурентоспроможність у порівнянні з більш досвідченими працівниками, які також претендують на аналогічні посади. Проблема посилюється і тим, що в Україні недостатньо напрацьовані та дієві інструменти молодіжної політики зайнятості, що спонукає молодь до закордонної трудової міграції» (Холодницька, Бондаренко, 2023, с. 54).

Нині, коли вже понад рік кожного дня внаслідок ворожої агресії існує загроза життю українців, досить важко знайти та побудувати цілісну систему мотиваційних заходів для роботодавців щодо сприяння забезпеченню молоді першим робочим місцем, розвитку системи дуальної освіти, а також державної підтримки молодіжних підприємницьких ініціатив, що спонукатимуть до скорочення рівня молодіжного безробіття, а також скорочення молодіжної трудової міграції (Холодницька, Бондаренко, 2023, с. 54).

Зважаючи на результати проведеного дослідження, вважаємо за доцільне звернути увагу на запропоновані теоретиками і практиками пропозиції щодо впровадження системи заходів, що можуть істотно скоротити рівень безробіття серед молоді. З-поміж інших – пошук та впровадження ефективних форм, методів та засобів з метою підвищення рівня оволодіння випускниками фаховими компетенціями відповідно до очікувань роботодавців. Сьогодні заклади вищої освіти розширюють співпрацю як з українськими, так і з міжнародними компаніями, поступово впроваджують дуальну освіту, організовують різні заходи спільно зі стейкхолдерами та залучають їх до розробки освітніх програм. Саме така тісна співпраця дає можливість здобувачам, які ще навчаються, отримати робоче місце за сприяння закладу освіти.

На думку теоретиків і практиків, для успішного впровадження системи молодіжного працевлаштування в Україні необхідна низка законодавчих змін, спрямованих на покращення зайнятості, освіти та соціальної підтримки

молоді. Серед різних підходів до визначення перспектив у сфері молодіжного працевлаштування виокремлюємо напрями, запропоновані дослідниками Центру Разумкова. Зокрема, з основних напрямів реформ (зміни у трудовому законодавстві, соціальний захист та фінансова підтримка, підтримка підприємництва та стартапів, моніторинг та оцінка ефективності, міжнародна інтеграція) виокремлюють реформи у сфері освіти та професійної підготовки, а саме – інтеграцію у законодавче поле дуальної освіти – поєднання теорії з практикою на підприємствах) (Молодіжна зайнятість – на шляху до європейських стандартів).

Сьогодні загально визнаним є твердження, що дуальна освіта – перспективна форма здобуття вищої освіти. Дуальна форма здобуття вищої освіти – це «спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає поєднання навчання в закладах вищої освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для оволодіння програмними результатами, поглиблення практичних умінь і навичок та набуття певної кваліфікації» (Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти, 2023).

Метою провадження дуальної форми здобуття вищої освіти в університеті є підвищення якості підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності. В Україні дуальна форма здобуття вищої освіти реалізується відповідно до низки нормативних, локальних та рекомендаційних документів, зокрема: Закону України «Про вищу освіту», «Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України від 13.04.2023 р. № 426, зі змінами) (Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти, 2023), локальних документів (положень тощо) закладів освіти (Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, 2025); рекомендацій, аналітичних звітів за результатами пілотного проєкту МОН України (2020-2023) (Аналітичний звіт за результатами четвертого року пілотного проєкту, що реалізується відповідно до Наказу МОН від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», 2023) та ін. (Методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти, 2023).

Реалізація дуальної форми здобуття вищої освіти – спільна робота колективів університету та організацій-роботодавців, структурних підрозділів університету (факультетів, інституту, кафедр), здобувачів, гарантів освітніх програм, відповідальних та кураторів з питань дуальної освіти, науково-педагогічних працівників, які забезпечують викладання освітніх компонентів на виробництві.

Важливим завданням ЗВО є популяризація дуальної форми навчання серед здобувачів вищої освіти та пошук потенційних роботодавців-партнерів університету. За результатами моніторингу вебресурсів ЗВО ми виокремили такі основні ресурси: сайти університетів / факультету (рубрики «Дуальна форма здобуття вищої освіти», «Дуальна освіта»; новини (сайти університетів,

соцмережі, тощо); вивчення досвіду ЗВО України з упровадження дуальної форми здобуття вищої освіти зі спеціальностей, які забезпечує університет (Дуальна освіта (b); Дуальна освіта (c)).

На особливу увагу заслуговує Всеукраїнський ресурс «Дуальна освіта в Україні» (<https://www.dual.in.ua/>), створений з метою популяризації та організаційно-методичної підтримки дуальної форми освіти. Важливою складовою матеріалів, запропонованих розробниками ресурсу, є каталог закладів освіти (вищої, фахової передвищої, професійно-технічної) різної форми власності (державної, комунальної, приватної), які пропонують навчальні програми з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (Дуальна освіта (b)).

З переваг дуальної форми здобуття освіти виокремлено: для роботодавців – підготовка кваліфікованих кадрів «під себе». На початку навчання здобувачі підписують трудовий договір з підприємством, згідно з яким стають робітниками, а після закінчення навчання, з великою ймовірністю, переходять у штат на постійну роботу. Це полегшує діяльність керівників відділу кадрів та HR підприємств;

для здобувачі – отримання практичних компетентностей для підвищення своєї конкурентності на ринку праці одночасно з можливістю отримувати заробітну платню протягом навчання;

для закладів освіти – наближення змісту освітніх програм до вимог ринку праці та підвищення привабливості для здобувачів навчатися саме в Вашому закладі освіти (Дуальна освіта (b)).

Відповідно до основних цільових запропоновано покрокові інструкції-рекомендації щодо дуальної форми освіти: здобувачам («Як стати учасником програми?»), роботодавцям («Як стати партнером закладу освіти?»), «Як задати питання про співпрацю?»), закладам освіти («Як додати освітні програми до каталогу?», «Як впровадити дуальну форму здобуття освіти закладу освіти?», та ін.) (Дуальна освіта (a)).

Прикладом реалізації дуальної форми здобуття вищої освіти є Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. В університеті дуальна форма здобуття вищої освіти реалізується відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти» від 13.04.2023 р. № 426 (зі змінами, наказ МОН України № 710 від 08.06.2023) (Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, 2025). Упродовж 2024-2025 років в УДПУ імені Павла Тичини зrealізовано 15 освітніх програм за дуальною формою здобуття вищої освіти за різними спеціальностями та освітніми галузями. Відповідно до програми практичного навчання на робочому місці за дуальною формою здобуття вищої освіти передбачено вивчення низки освітніх компонентів та проходження практик.

Досвід ЗВО з реалізації дуальної форми здобуття вищої освіти за різними освітніми програмами з підготовки фахівців, відповідних спеціальностей засвідчив важливість поєднання навчання в закладі вищої освіти з навчанням

на робочому місці для оволодіння здобувачами програмними результатами, поглиблення практичних умінь і навичок та набуття певної кваліфікації. Дуальна форма здобуття вищої освіти шляхом поєднання навчання в університеті та на виробництві є новим досвідом та перспективним завданням для усіх структурних підрозділів університету як сучасного ЗВО.

Сьогодні практика дуальної освіти набуває обертів як у теоретико-практичному, так і організаційно-методичному вимірах. Порівняно з першим досвідом впровадження освітніх програм за дуальною формою освіти в Україні, урегульовано нормативне забезпечення, за результатами пілотних експериментів запропоновано методичні орієнтири, створено ресурси, що містять цінні матеріали з питань дуальної освіти. Однак, на думку дослідників і практиків, незважаючи на зростаюче поширення дуальної освіти в Україні, існує кілька аспектів, які залишаються нерозв'язаними та потребують додаткового вивчення, а саме: «Недостатня інтеграція освітніх програм закладів освіти з реальними вимогами ринку праці призводить до розриву між теоретичною підготовкою здобувачів освіти та практичними навичками, на які очікують роботодавці. Є потреба у всебічному аналізі моделей співпраці між навчальними закладами та підприємствами, що дасть змогу виявити найбільш ефективні форми впровадження дуальної освіти. Важливо дослідити вплив вказаної системи на кар'єрні можливості випускників та їх адаптацію на ринку праці. Потенційний внесок у цю тематику полягає в розробленні рекомендацій щодо оптимізації освітніх програм, урахування інтересів усіх стейкхолдерів та створення механізмів оцінювання якості підготовки фахівців у рамках дуальної освіти. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності молоді на українському ринку праці» (Гайдаржи, Лаврик, Бурдун, 2025).

Серед основних принципів у справі розвитку дуальної освіти – послідовність: «Дуальна освіта не працює урядовими програмами. Вона працює там, де університети, коледжі, бізнес і держава роками тримають спільний фокус: стандарти компетентностей, прозорі вимоги до безпеки та оплати, чесна статистика працевлаштування, а також – взаємна відповідальність. В умовах повномасштабної війни й післявоєнного відновлення це – один із найефективніших способів конвертувати освіту в продуктивність, а продуктивність – у зростання» (*Чому дуальна освіта – рішення для бізнесів?*).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, на сучасному етапі розвитку системи освіти України набуває актуальності та життєвої необхідності реалізація дуальної освіти – перспективної форми здобуття вищої освіти, спрямованої на підвищення якості підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності в цілому та підвищення рівня професійної соціалізації зокрема. Аспекти на виконання означених вище завдань є предметом подальших досліджень, теоретико-практичних та організаційно-методичних пошуків ефективних моделей дуальної форми здобуття вищої освіти як засобу професійної соціалізації молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Чому дуальна освіта – рішення для бізнесів? URL: <https://biz.nv.ua/ukr/sviy-biznes/dualna-osvita-v-ukrajini-i-kadrova-kriza-yak-universiteti-i-biznes-formuyut-spilnyy-rinok-kadriv-50553164.html> (дата звернення: 20.10.2025).

Безпалько, О. (2003). *Соціальна педагогіка в схемах і таблицях*. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с.

Гайдаржи, А., Лаврик, О., Бурдун, В. (2025). Роль дуальної освіти в підвищенні професійної підготовки фахівців в умовах ринку праці України. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 20. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16012347> (дата звернення: 15.10.2025).

Голікова, О., Козлов, Є., Савчук С. (2025). Роль дуальної освіти у формуванні професійних компетентностей студентів. *Молодь і ринок*. № 2/234. С. 57–62.

Діденко, О. (2023). Розвиток дуальної форми здобуття освіти в Україні до і під час повномасштабного вторгнення російської федерації. *Social Work and Education*. Vol. 10, No. 3. P. 348–360.

Савчук, Р. (2024). Проблеми і перспективи розвитку дуальної освіти для повоєнного відновлення України. *Professional Pedagogics*. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/914> (дата звернення: 05.10.2025).

Семигіна, Т., Карагодіна, О. (2020). Переваги та виклики дуальної освіти у соціальній роботі. *Impattodell' innovazione sull' ascienza: aspetti fondamentali applicati: Raccolta di articoli scientifici «AIOGOS» con gli atti della Conferenza scientifica aerea internazionale*. 2020. Т. 2, Verona, Italia: Piattaforma scientifica europea. P. 59–61.

Лескова, Л. (2015). Проблема професійної соціалізації особистості в системі управління соціальною роботою. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України*. К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2015. Т. XI. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Вип. 13. С. 71–79.

Радул, В. (2011). Особливості професійної соціалізації особистості. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія : Педагогічні науки. Т. 1, Вип. 33. С. 66–70.

Енциклопедія освіти. (2008). Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 1040 с.

Енциклопедія освіти (2021). Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2-е вид. 1144 с.

Лукашевич, М. (1998). *Соціалізація: виховні механізми і технології*: навч.-метод. посіб.; Ін-т змісту і методів навчання. Київ, 112 с.

Холодницька, А., Бондаренко, А. (2023). Молодіжне безробіття в Україні в умовах воєнного стану та розробка заходів щодо забезпечення працевлаштування молоді. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 1(33). С. 54–65.

Молодіжна зайнятість — на шляху до європейських стандартів. Липень 2025. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2025/07/03/2025-Youth%20employment.pdf> (дата звернення: 05.09.2025).

Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (2025). URL: <https://surl.lj/svpeli> (дата звернення: 10.10.2025).

Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 13.04.2023 р. № 426, зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text> (дата звернення: 10.10.2025).

Аналітичний звіт за результатами четвертого року пілотного проєкту, що реалізується відповідно до Наказу МОН від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти». Київ: ТОВ «Вістка», 2023. 190 с

Методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти (2023). Київ : ТОВ «Вістка», 281 с.

Дуальна освіта (б). Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <https://udpu.edu.ua/navchannia/dualna-forma-zdobuttia-vyshchoi-osvity> (дата звернення: 15.10.2025).

Дуальна освіта (с). Факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. URL: <https://surl.lj/stdoxn> (дата звернення: 15.10.2025).

Дуальна освіта (а). URL: <https://www.dual.in.ua/> (дата звернення: 10.10.2025).

REFERENCES

Chomu dualna osvita – rishennia dlia biznesiv? [Why is Dual Education a Solution for Businesses?]. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/svyy-biznes/dualna-osvita-v-ukrajini-i-kadrova-kriza-yak-universiteti-i-biznes-formuyut-spilniy-rinok-kadriv-50553164.html> (data zvernennia: 20.10.2025). [in Ukrainian].

Bezpalko, O. (2003). *Sotsialna pedahohikavskhemakhitablytsiakh* [Social Pedagogy in Diagrams and Tables]. Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentr navchalno iliteratury, 2003. 134 s. [in Ukrainian].

Haidarzhy, A., Lavryk, O., Burdun, V. (2025). Rol dualnoi osvity v pidvyshchenni profesiinoi pidgotovky fakhivtsiv v umovakh rynku pratsi Ukrainy [The Role of Dual Education in Improving the Professional Training of Specialists in the Conditions of the Ukrainian Labor Market]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky*. 2025. № 20. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16012347> (data zvernennia: 15.10.2025). [in Ukrainian].

Holikova, O., Kozlov, Ye., Savchuk S. (2025). Rol dualnoi osvity u formuvanni profesiinykh kompetentnosti studentiv [The Role of Dual Education in the Formation of Students' Professional Competencies]. *Molod i rynek*. No 2/234. S. 57–62. [in Ukrainian].

Didenko, O. (2023). Rozvytok dualnoi formy zdobuttia osvity v Ukraini do i pid chas povnomashtabnoho vtornnennia rosiiskoi federatsii [The Development of the Dual Form of Education in Ukraine before and during the Full-scale Invasion of the

Russian Federation]. *Social Work and Education*. Vol. 10, No. 3. P. 348–360. [in Ukrainian].

Savchuk, R. (2024). Problemy i perspektyvy rozvytku dualnoi osvity dlia povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Problems and Prospects for the Development of Dual Education for the Post-war Reconstruction of Ukraine]. *Professional Pedagogics*. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/914> (data zvernennia: 5.10.2025). [in Ukrainian].

Semyhina, T., Karahodina, O. (2020). Perevahy ta vyklyky dualnoi osvity u sotsialnii roboti [Advantages and Challenges of Dual Education in Social Work]. *Impatto dell'innovazione sulla scienza: aspettifondamentali e applicati: Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΗΟΣ» con gli atti della Conferenza scientifica e pratica internazionale*. 2020. T. 2, Verona, Italia: Piattaforma scientifica europea, R. 59–61. [in Ukrainian].

Lieskova, L. (2015). Problema profesiinoi sotsializatsii osobystosti v systemi upravlinnia sotsialnoiu robotoiu [The Problem of Professional Socialization of the Individual in The Social Work Management System]. *Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk. prats In-tu psykholohii im. H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy*. Kyiv: DP «Іnformatsiino-analitychne ahentstvo», 2015. T. XI. *Psykholohiia osobystosti. Psykholohichna dopomoha osobystosti*. Vyp. 13. S. 71–79. [in Ukrainian].

Radul, V. (2011). Osoblyvosti profesiinoi sotsializatsii osobystosti [Features of Professional Socialization of the Individual]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnogo universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho*. Seriya : Pedahohichni nauky. T. 1, Vyp. 33. S. 66–70. [in Ukrainian].

Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education] (2008). Akad. ped. nauk Ukrainy; holovnyi red. V.H. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter, 1040 s. [in Ukrainian].

Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education] (2021). Akad. ped. nauk Ukrainy; holovnyi red. V.H. Kremen. Kyiv : Yurinkom Inter, 2-e vyd. 1144 s. [in Ukrainian].

Lukashevych, M. (1998) *Sotsializatsiia: Vykhovni Mekhanizmy i Tekhnolohii* [Socialization: Educational Mechanisms and Technologies]: navch.-metod. posib.; In-t zmistu i metodiv navchannia. Kyiv. 112 s. [in Ukrainian].

Kholodnytska, A., Bondarenko, A. (2023). Molodizhne bezrobittia v Ukraini v umovakh voiennoho stanu ta rozrobka zakhodiv shchodo zabezpechennia pratsevlashtuvannia molodi [Youth Unemployment in Ukraine under Martial Law and Development of Measures to Ensure Youth Employment]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. No 1(33). S. 54–65.[in Ukrainian].

Molodizhna zainiatist – na shliakhu do yevropeiskyykh standartiv. Lypen 2025. Tsentrazumkova [Youth Employment - on the Way to European Standards. July 2025. Razumkov Center]. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2025/07/03/2025-Youth%20employment.pdf> (data zvernennia: 15.10.2025). [in Ukrainian].

Polozhennia pro dualnu formu zdobuttia vyshchoi osvity v Umanskomu derzhavnomu pedahohichnomu universyteti imeni Pavla Tychyny [Regulations on the Dual Form of Obtaining Higher Education at Pavlo Tychyna Uman State

Pedagogical University] (2025). URL: <https://surl.lu/svpeli> (data zvernennia: 10.10.2025). [in Ukrainian].

Polozhennia pro dualnu formu zdobuttia fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity [Regulations on the Dual Form of Obtaining Professional Pre-higher and Higher Education]. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 13.04.2023 r. № 426, zi zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text> (data zvernennia: 10.10.2025). [in Ukrainian].

Analitichnyi zvit za rezultatamy chetvertoho roku pilotnoho proiektu, shcho realizuietsia vidpovidno do Nakazu MON vid 15.10.2019 № 1296 «Shchodo zaprovadzhenia pilotnoho proiektu v zakladakh fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity z pidgotovky fakhivtsiv za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity» [Analytical Report on the Results of the Fourth Year of the Pilot Project, Implemented in Accordance with the Order of the Ministry of Education and Science of October 15, 2019 No. 1296 «On the Introduction of a Pilot Project in Institutions of Professional Pre-higher and Higher Education for the Training of Specialists in the Dual form of Education»]. Kyiv: TOV «Vistka», 2023. 190 s. [in Ukrainian].

Metodychni rekomendatsii shchodo vprovadzhenia dualnoi formy zdobuttia osvity [Methodological Recommendations for the Implementation of the Dual form of Education] (2023). Kyiv: TOV «Vistka», 281 s. [in Ukrainian].

Dualna osvita (a). [Dual education]. URL: <https://www.dual.in.ua/> (data zvernennia: 10.10.2025). [in Ukrainian].

Dualnaosvita. Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny [Dual education. Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University]. URL: <https://udpu.edu.ua/navchannia/dualna-forma-zdobuttia-vyshchoi-osvity> (data zvernennia: 15.10.2025). [in Ukrainian].

Dualna osvita (b). *Fakultet sotsialnoi ta psykhologichnoi osvity Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoh ouniversytetu imeni Pavla Tychyny* [Dual education. Faculty of Social and Psychological Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University]. URL: <https://surl.li/stdoxn> (data zvernennia: 15.10.2025). [in Ukrainian].

DUAL FORM OF OBTAINING HIGHER EDUCATION AS A MEANS OF PROFESSIONAL SOCIALIZATION OF YOUTH

Nataliia KOLIADA

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,
Professor at the Social Pedagogy and Social Work Department,
dual education coordinator of
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
ORCID: 0000-0001-7743-7831
e-mail: koliada_n@ukr.net

Abstract. The article summarizes the theory and practice of the dual form of obtaining higher education as a means of professional socialization of youth.

In order to determine the role of dual education in the process of professional socialization of the individual, in improving the professional training of specialists, the author characterized the essence of the concepts of «socialization», «professional socialization».

It was established that the issue of professional socialization of youth is extremely important in the context of actualizing the problem of labor market development in general and youth employment in particular. Therefore, taking into account the results of the study, the emphasis is placed on the proposals proposed by theorists and practitioners on the implementation of a system of measures that can significantly reduce the level of unemployment among youth. Among others, the search and implementation of effective forms, methods and means to increase the level of mastery of professional competencies by graduates in accordance with the expectations of employers. Today, higher education institutions are expanding cooperation with both Ukrainian and international companies, gradually introducing dual education, organizing various events together with stakeholders and involving them in the development of educational programs.

Today, the practice of dual education is gaining momentum both in theoretical and practical, and organizational and methodological dimensions. Compared with the first experience of implementing educational programs in the dual form of education in Ukraine, regulatory support has been regulated, methodological guidelines have been proposed based on the results of pilot experiments, and resources have been created containing valuable materials on dual education.

At the current stage of development of the education system of Ukraine, the implementation of dual education – a promising form of obtaining higher education, aimed at improving the quality of training of education seekers for professional activity in general and increasing the level of professional socialization in particular, is gaining relevance and vital necessity. Aspects of the implementation of the above tasks are the subject of further research, theoretical-practical and organizational-methodological searches for effective models of the dual form of obtaining higher education as a means of professional socialization of youth.

Keywords: socialization, professional socialization, youth, dual form of obtaining higher education, higher education institutions, employers, professional training, practical training of specialists, educational programs.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку після рецензування 30.03.2026 р.

Стаття опублікована 15.06.2026 р.